C/2025/772

11.2.2025.

**Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums**

# Ceļā uz tiesību akta priekšlikumu par taisnīgu pārkārtošanos un uz ES politikas instrumentiem, kas Eiropas zaļo kursu padarītu sociālāku

**(pašiniciatīvas atzinums)**

(C/2025/772)

Ziņotājs: **Dirk BERGRATH**

| | |
|---|---|
| Padomnieki | Christiny MILLER (ziņotājam)<br>Anna KWIATKIEWICZ (I grupai) |
| Pilnsapulces lēmums | 15.2.2024. |
| Juridiskais pamats | Reglamenta 52. panta 2. punkts |
| Atbildīgā specializēta nodaļa | Lauksaimniecība, lauku attīstība un vide |
| Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē | 13.11.2024. |
| Pieņemts plenārsesijā | 5.12.2024. |
| Plenārsesija Nr. | 592 |
| Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas) | 179/1/6 |

## 1. Secinājumi un ieteikumi

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK):

1.1. uzsver ES taisnīgas pārkārtošanās nozīmību, kā norādīts Eiropas Komisijas stratēģiskajās prioritātēs un politiskajās pamatnostādnēs 2024.–2029. gadam. Taisnīga pārkārtošanās īpaši skars nodarbinātības jomu, ietekmējot nozares, reģionus, darbvietas un prasmes (tostarp dzimumu un paaudžu aspektus un neaizsargātas grupas), labklājību, dalībvalstu sadarbību, pārvaldību, uzņēmējdarbību un uzņēmumus (it īpaši MVU), kā arī finansējumu un investīcijas.

1.2. uzsver, ka vajadzīgs visaptverošs politikas pasākumu kopums nodarbinātības jomā un tajā būtu jāintegrē pašreizējie ES līmeņa instrumenti un jāparedz pietiekama dalībvalstu rīcības brīvība izmantot piemērotus risinājumus valsts un reģionu līmenī. Te varētu minēt spēkā esošo tiesību aktu un ieteikumu reformas un pārskatīšanu.

1.3. aicina izstrādāt politikas pasākumu kopumu par taisnīgu pārkārtošanos nodarbinātības jomā, veicot pārmaiņu prognozēšanu un pārvaldību un piemērojot tādus pamatprincipus kā sociālais dialogs un koplīguma sarunas ([1]).

Šajā politikas pasākumu kopumā būtu jāiekļauj šādas darbības:

— veikt prasmju vajadzību un stratēģiju kartēšanu;

— izveidot un īstenot atbilstīgas prasmju pilnveides programmas;

— iedibināt jēgpilnu un īstenojamu piekļuvi iespējām visiem strādājošajiem izmantot pilnībā kompensētu mācību stundu skaitu;

— nodrošināt, ka saskaņā ar piemērojamiem noteikumiem tiek ieviestas efektīvas sistēmas darbinieku līdzdalībai un efektīvai informēšanai un uzklausīšanai uzņēmuma līmenī;

([1]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— integrēt taisnīgas pārkārtošanās iniciatīvas Eiropas sociālo tiesību pīlāra (ESTP) un Eiropas pusgada īstenošanā;

— radīt spēcīgus stimulus uzņēmumiem uzsvaru likt uz pašreizējo darbinieku prasmju pilnveidi, lai mazinātu prasmju trūkumu; izstrādāt, publicēt un regulāri atjaunināt uzņēmumu pārkārtošanās plānus, kuros tiek prognozētas pārmaiņas, un izstrādāt stratēģijas iespējamās ietekmes pārvaldībai; stimulēt lielākas iemaksas māceklības un apmācības finansēšanai saskaņā ar valstu modeļiem, lai reģionu līmenī daļēji finansētu darba ņēmēju apmācību.

1.4. iesaka veikt detalizētus kartēšanas pasākumus, lai nodrošinātu izpratni par pārkārtošanās radītajām problēmām un iespējām ES, valstu un reģionu līmenī gan pašlaik, gan turpmāk. Attiecīgā līmeņa politikas veidotājiem un uzņēmumiem ir jābalstās uz šīm zināšanām, lai sadarbībā ar sociālajiem partneriem un citām ieinteresētajām personām varētu izstrādāt visaptverošus pārkārtošanās plānus un prasmju stratēģijas un uzraudzīt progresu. Taisnīgas pārkārtošanās novērošanas centrs, ko izveidojusi Eiropas Komisija, var vadīt politikas pasākumu un paraugprakses kartēšanu un atbalstīt dalībvalstis ar datiem un uzraudzību.

1.5. aicina Eiropas Komisiju un dalībvalstis nodrošināt pienācīgu finansējumu, palielinot Taisnīgas pārkārtošanās fonda un Sociālā klimata fonda budžetu, saskaņojot tos ar citiem ES fondiem, kas veicina taisnīgas pārkārtošanās mērķu sasniegšanu, kā arī stiprinot un piesaistot citas finansēšanas metodes un pārkārtošanās procesam mobilizējot privāto finansējumu.

## 2. **Ievads**

2.1. Eiropas zaļajā kursā izvirzīti juridiski saistoši Eiropas Savienības mērķi, proti, līdz 2030. gadam samazināt emisijas par 55 % un līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti. Komisijas paziņojumā par Eiropas zaļo kursu norādīts, ka pārejai jābūt taisnīgai un iekļaujošai un tās centrā jāizvirza cilvēki, īpašu uzmanību pievēršot tiem reģioniem, nozarēm un darba ņēmējiem, kuri saskarsies ar vislielākajām problēmām ([2]). Viena no Eiropadomes prioritātēm 2024.–2029. gadam ir arī "īstenot godīgu un taisnīgu klimatisko pārkārtošanos ar mērķi saglabāt globālo konkurētspēju un palielināt savu enerģētisko suverenitāti" ([3]).

2.2. Komisijas paziņojumā par Eiropas 2040. gada klimata mērķrādītāju ir paredzēts SEG neto emisiju samazinājums par 90 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni. EESK atbalsta ieteikto 90 % mērķrādītāju, kas jāsasniedz līdz 2040. gadam, jo tas atbilst zinātnes atziņām par to, kādam jābūt taisnīgam Eiropas devumam 1,5 C mērķa sasniegšanā, taču uzsver, ka 2040. gada mērķrādītāju varēs sasniegt tikai ar koordinētu rīcību visos sektoros. Vienlaikus EESK uzsver, ka mērķrādītājs ir sarežģīts un to var sasniegt tikai ar veicinošiem politikas pasākumiem, kas nodrošina Eiropas rūpniecības nozaru konkurētspēju un taisnīgu pārkārtošanos, rentabli izmantojot visas bezoglekļa un mazoglekļa tehnoloģijas ([4]). Lai varētu mazināt sociālo ietekmi, būtiski būs pārdaloši pasākumi, kuru mērķis ir panākt, ka neviens netiek atstāts novārtā ([5]).

2.3. Pārkārtošanās pavērs jaunas iespējas un radīs nopietnus izaicinājumus gan uzņēmējdarbībai un darbvietu radīšanai, gan darba ņēmējiem visos prasmju līmeņos, taču dažiem reģioniem tā dos lielāku labumu nekā citiem. ES kohēzijas politikai un valstu pasākumiem arī turpmāk būs būtiska nozīme pārkārtošanās visvairāk skarto reģionu atbalstīšanā ([6]). Tiek lēsts, ka pārkārtošanās tieši ietekmēs 40 % darba ņēmēju Eiropas Savienībā ([7]).

2.4. Vienlaikus pastāv risks, ka sāksies regress ES zaļā kursa mērķu sasniegšanā, jo pieaug sabiedrības un politiķu neapmierinātība ar zaļās politikas pasākumiem. Tā izskaidrojama ar viedokli, ka pārkārtošanās pašreizējā veidolā ir netaisnīga ([8]), ([9]), uzliek vairāk pienākumu uzņēmumiem un veicina galveno sekmīgas uzņēmējdarbības priekšnosacījumu trūkumu Eiropā ([10]). Tomēr sabiedriskās domas aptaujas liecina, ka vairums eiropiešu atbalsta taisnīgu zaļo pārkārtošanos ([11]).

([2]) COM/2019) 640 final.
([3]) Eiropadomes Stratēģiskā programma 2024.–2029. gadam.
([4]) OV C, C/2024/4667, 9.8.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4667/oj.
([5]) COM/2024) 63 final.
([6]) COM(2024) 63 final.
([7]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([8]) Jauna pārvaldības sistēma Eiropas zaļā kursa aizsardzībai.
([9]) *Enabling the green and just transition*.
([10]) http://antwerp-declaration.eu/.
([11]) *Special Eurobarometer 100.1 – Parlemeter 2023*.

2.5. Ir svarīgi, ka šī pārkārtošanās ir taisnīga. Starptautiskās Darba organizācijas Pamatnostādnēs par taisnīgu pārkārtošanos norādīts, ka visu interesēs veikta taisnīga pārkārtošanās uz vides ziņā ilgtspējīgu ekonomiku ir labi jāvada, lai palīdzētu sasniegt mērķi nodrošināt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību visiem, sociālo iekļaušanu un nabadzības izskaušanu ([12]).

## 3. **Pašreizējo ES politikas instrumentu nepilnības**

3.1. EESK atzinīgi vērtē pašreizējos Eiropas līmeņa politikas instrumentus, kas tieši vai netieši atbalsta taisnīgu pārkārtošanos, taču norāda arī uz pretrunām un nesaskanību starp dažiem politikas pasākumiem.

3.2. EESK atzinīgi vērtē Padomes ieteikumu par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti, taču norāda, ka minētais nesaistošais ieteikums nav visaptveroša politikas platforma, kas Eiropas Savienībai ir vajadzīga, lai mazinātu visu veidu ietekmi ([13]). Tāpēc būtu jāatbalsta dalībvalstu centieni īstenot ieteikumu, ņemot vērā vietējos apstākļus.

3.3. Taisnīgas pārkārtošanās mehānisms un ierosinātais Sociālais klimata fonds ir lietderīgi līdzekļi taisnīgas pārkārtošanās stimulēšanai un pārvaldībai reģionu un nozaru līmenī. Tomēr to lielums un tvērums ir ierobežots, un tāpēc tie aptver tikai nelielu pārkārtošanās procesa daļu ([14]). Sociālā klimata fonda un Taisnīgas pārkārtošanās fonda finanšu resursi nebūs pietiekami, lai sasniegtu tiem izvirzītos mērķus, un tie būtu jāizmanto efektīvi ([15]).

3.4. Lai mazinātu plaisu starp ES taisnīgas pārkārtošanās instrumentiem, taisnīgas pārkārtošanās politikas satvaram būtu jānodrošina Parīzes nolīguma ([16]), Apvienoto Nāciju Organizācijas Ilgtspējīgas attīstības programmas 2030. gadam ([17]) un tās ilgtspējīgas attīstības mērķu ([18]), Eiropas sociālo tiesību pīlāra un Ilgtermiņa konkurētspējas stratēģijas visaptveroša īstenošana ([19]). Starptautiskās Darba organizācijas pamatnostādnēs par taisnīgu pārkārtošanos ([20]) būtu jāparedz konkrētas iespējas taisnīgas pārkārtošanās politikas satvara formulēšanai, īstenošanai un uzraudzībai ([21]).

## 4. **ES politikas pasākumu kopums attiecībā uz taisnīgu pārkārtošanos nodarbinātības jomā un ar to saistītie instrumenti**

4.1. Taisnīga pārkārtošanās ir sarežģīts process, kas ietekmē lielu sabiedrības daļu, un ar vienu politikas instrumentu vien nepietiek, lai paveiktu šo uzdevumu. Tāpēc EESK aicina izvērtēt pašreizējo politikas instrumentu nepilnības un vajadzības gadījumā tos papildināt ar jauniem pasākumiem, lai izveidotu saskaņotu politikas pasākumu kopumu nodarbinātības jomā. Šajā politikas pasākumu kopumā būtu jāintegrē pašreizējie ES līmeņa instrumenti un jāparedz pietiekama dalībvalstu rīcības brīvība izmantot piemērotus risinājumus valsts un reģionu līmenī. Turpmāk minētie priekšlikumi apraksta šāda politikas pasākumu kopuma elementus.

4.2. Šim politikas pasākumu kopumam, ņemot vērā pilnvaru sadalījumu, kas nostiprināts Līgumos, un sociālo partneru lomu, būtu jāaptver taisnīgas pārkārtošanās skartās nodarbinātības jomas elementi, proti, nozares, reģioni, darbvietas un prasmes (tostarp dzimumu un paaudžu aspekti un neaizsargātas grupas), labklājība, dalībvalstu sadarbība, pārvaldība, uzņēmējdarbība un uzņēmumi (it īpaši MVU), kā arī finansējums un investīcijas.

([12]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all.*
([13]) OV C 486, 21.12.2022., 95. lpp..
([14]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([15]) *The European Green Deal and the "Leave No One Behind" principle.*
([16]) Parīzes nolīgums.
([17]) *The 2030 Agenda for Sustainable Development.*
([18]) *The Sustainable Development Goals.*
([19]) *Long-term competitiveness of the EU looking beyond 2030.*
([20]) *Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all.*
([21]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

***Nozares***

4.3. Būtiska ir nozaru pieeja nodarbinātības kvalitātes uzlabošanai un uzraudzībai ([22]). Eiropas zaļajā kursā paredzēts, ka pārkārtošanās ir vajadzīga visās nozarēs, bet dažādos laikos un dažādās pakāpēs ([23]). Tomēr nozarēs ar augstāku SEG emisiju līmeni, piemēram, uz fosilo kurināmo, piemēram, naftu, oglēm un gāzi balstītās enerģētikas nozarēs, rūpniecībā un transporta nozarē ([24]) pārkārtošanās būs sarežģītāka. Vienlaikus ir vajadzīga inovācija, lai izpētītu enerģētikas dekarbonizācijas iespējas, enerģijas uzglabāšanu, oglekļa uztveršanu un citas tehnoloģijas, kas var veicināt pārkārtošanos. Šīs pārmaiņas ietekmēs uzņēmumus, kas darbojas šajās nozarēs, to darba ņēmējus un reģionus, kuros tie atrodas, kā arī konkurētspēju un pārtikas pieejamību.

Priekšlikumi:

— Komisijai sadarbībā ar dalībvalstīm būtu jākoordinē detalizēta kartēšana, lai saprastu, kuru stratēģisko nozaru darbība būtu jāpaplašina, jāpārveido vai jāsamazina un pakāpeniski jāizbeidz. Šajā kartēšanā būtu jāizklāsta piemēroti atbalsta pasākumi, piemēram, ES finansējums, valsts atbalsts, labklājība, pagaidu sociālais atbalsts un pārkvalifikācijas iniciatīvas, lai atvieglotu pāreju no vienas darbavietas uz citu. Veicot kartēšanu, būtu jāanalizē pārkārtošanās ietekme uz nodarbinātību un prasmēm dažādās valstīs, reģionos un nozarēs, tostarp uz apakšuzņēmējiem un pakārtotajām vērtības radīšanas ķēdēm ([25]). Saskaņā ar politikas pamatnostādņu 2024.–2029. gadam ieteikumiem kartēšanā būtu arī jāaplūko Eiropas pārkārtošanās iespējamā negatīvā ietekme uz citām pasaules daļām, lai to mazinātu, īstenojot nozaru un teritoriju pārkārtošanās plānus.

— Sadarbībā ar sociālajiem partneriem un darba koplīguma slēgšanas sarunās būtu jāizstrādā pārkārtošanās ceļi un plāni pārejai no vienas darbavietas uz citu.

— Apsverot nozaru plānus, būtu jāņem vērā savstarpīgums un globālās saistības, tostarp starptautiskie tirdzniecības nolīgumi.

***Teritorijas***

4.4. Tā kā darbība dažās nozarēs tiek pakāpeniski izbeigta, tas dažādos brīžos un dažādā veidā smagi ietekmēs no šim nozarēm atkarīgās teritorijas. Skartajām teritorijām būs jāpārstrukturē un jādažādo sava ekonomika, virzoties uz jaunām saimnieciskajām darbībām, jāsagatavo darbaspēks jaunām pārmaiņām un nākotnes darbvietām un jāsaglabā sociālā kohēzija ([26]). ES darba ņēmējiem vajadzētu dot iespēju palikt ([27]) un piekļūt kvalitatīvām un produktīvām vietējām darbvietām, kas veicina vietējo kopienu attīstību un labklājību, un īpaša vērība būtu jāvelta lauku apvidiem. Lai to panāktu, ir jārada labvēlīga vide, kas atbalsta strukturālas pārmaiņas esošajos uzņēmumos, kā arī investīcijas un darbvietu radīšanu zaļās pārkārtošanās īstenošanai.

Priekšlikumi:

— Eiropas Komisijai un dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka teritorijām ir to apstākļiem pielāgoti pārkārtošanās ceļi, kas izstrādāti sadarbībā ar vietējām pašvaldībām un sociālajiem partneriem atbilstošajā līmenī, un nozaru pārkārtošanās plāni, kuri nodrošina alternatīvas nodarbinātības iespējas un apmācību. Dalībvalstīm būtu jāatbalsta sabiedrības virzītas iniciatīvas un jānodrošina plaša apspriešanās ar vietējiem iedzīvotājiem un pilsonisko sabiedrību.

***Darbvietas un prasmes***

4.5. Pārkārtošanās gaitā darbvietu skaits dažās nozarēs ievērojami samazināsies un citās nozarēs mainīsies darba uzdevumi un vajadzīgās prasmes. Kopumā varētu būt pozitīva ietekme uz darbvietu skaitu, ja ar politikas pasākumiem izdosies sasniegt 2030. gada mērķrādītāju samazināt SEG emisijas par 55 % ([28]). Jūtamākais process būs darbavietu aizstāšana un/vai darba uzdevumu pārdefinēšana. Šis process būs atkarīgs gan no attiecīgās valsts apstākļiem, gan arī no sākumpunkta.

([22]) https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/2024-08/ef23032en.pdf.
([23]) COM(2019) 640 final.
([24]) *Greenhouse gas emissions by aggregated sector,* https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/ghg-emissions-by-aggregated-sector-5#tab-dashboard-02.
([25]) OV C 275, 18.7.2022., 101. lpp..
([26]) Taisnīgas pārkārtošanās platforma.
([27]) *Much more than a market – Speed, Security, Solidarity*.
([28]) Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, *Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., The future of jobs is green*, Publikāciju birojs, 2021. gads.

Priekšlikumi:

— Eiropas Komisijai un dalībvalstīm būtu jācenšas panākt vienotu izpratni un jāizstrādā pamatnostādnes attiecībā uz kvalitatīvu nodarbinātību, darba drošību un darba apstākļiem videi draudzīgās darbvietās. Tām arī būtu jāveicina apmaiņa starp dalībvalstīm, lai popularizētu labu praksi un parādītu, kā ES sociālās jomas *acquis* tiek īstenots valstu līmenī. EESK atzinīgi vērtē Komisijas nodomu kopā ar sociālajiem partneriem izstrādāt kvalitatīvas nodarbinātības ceļvedi, kā ierosināts politiskajās pamatnostādnēs 2024.–2029. gadam ([29]), un aicina Komisiju apsvērt šajā atzinumā iekļautos priekšlikumus.

— Aktuālas informācijas un prognožu par darba tirgu un prasmēm izmantošana reģionu, nozaru un profesiju līmenī dod iespēju apzināt un prognozēt profesionālu un transversālu prasmju vajadzības un attiecīgi pielāgot mācību programmas, lai varētu apmierināt īstermiņa un ilgtermiņa vajadzības ([30]).

— Dalībvalstīm būtu jāizstrādā un jāatbalsta prasmju pilnveides un pārkvalifikācijas stratēģijas, lai palielinātu pieaugušo līdzdalību apmācībā, kur var apgūt jaunās prasmes un pārkārtošanās procesā vajadzīgās profesijas. Dalībvalstīm būtu arī jāatjaunina profesionālās izglītības un apmācības (PIA) plāni un programmas un jāveicina ciešākas partnerības starp izglītības un apmācības jomas dalībniekiem un MVU, darba integrācijas sociālajiem uzņēmumiem un sociālajiem partneriem saskaņā ar valsts profesionālās izglītības un apmācības pārvaldības un prakses modeli. Visbeidzot dalībvalstīm būtu jāievieš vai jāstiprina atbalsta shēmas māceklībai, apmaksātai praksei un darba ēnošanas shēmām ar spēcīgu apmācības komponentu, it īpaši mikrouzņēmumos, mazos un vidējos uzņēmumos, tostarp tajos, kas veicina klimata un vides mērķu sasniegšanu, un nozarēs, kurās trūkst prasmju. Šīs shēmas būtu jāuzrauga un jānovērtē valsts vai reģionu līmenī, un tām būtu jātiecas nodrošināt darbvietu kvalitāti ([31]).

— Nodrošināt pienācīgus stimulus MVU ieguldīt līdzekļus prasmju pilnveidē un pārkvalifikācijā un veicināt uzņēmēju un darba ņēmēju mūžizglītības kultūru, tostarp izmantojot mikrokvalifikācijas apliecinājumus.

— Veicināt MVU sakaru veidošanu, lai varētu dalīties zināšanās.

— Veicināt uz labu praksi balstītu sociālo dialogu, lai nodarbinātām personām vai jauna darba meklētājiem nodrošinātu atbalstu īsākiem vai garākiem apmācības kursiem, kuros attīstīt savas prasmes. To varētu apsvērt jaunajā Eiropas Sociālā dialoga paktā, ko ierosināts publiskot 2025. gada sākumā ([32]), ([33]).

— Taisnīgas pārkārtošanās aspekts būtu jāintegrē valstu prasmju stratēģijās, kurās būtu jāiekļauj Komisijas ierosinātās "Eiropas Prasmju programmas" un atjaunināts jaunās industriālās stratēģijas priekšlikumi. Svarīgs instruments būs arī prasmju partnerības saskaņā ar Prasmju pilnveides paktu ([34]).

— Prasmju stratēģijās uzmanība būtu jāpievērš pastāvošajai dzimumu nevienlīdzībai un jānodrošina, ka taisnīgas pārkārtošanās politikas pasākumi aktīvi uzlabo dzimumu līdztiesību ([35]), ([36]). Īpaša uzmanība būtu jāvelta arī tam, kā darba maiņa vai zaudēšana ietekmē sociālās grupas, kurām draud atstumtība no darba tirgus, piemēram, personas ar invaliditāti, gados vecākus cilvēkus, migrantus vai ilgstošus bezdarbniekus.

— EESK aicina Eiropas Komisiju nākamajā Eiropas sociālo tiesību pīlāra rīcības plāna pārskatīšanā ņemt vērā iepriekš minētos punktus.

***Sociālās drošības un sociālās aizsardzības sistēmas***

4.6. Visas dalībvalstis būtu jāmudina pārskatīt savas sociālās drošības un sociālās aizsardzības sistēmas, lai nodrošinātu, ka tās ir piemērotas zaļās pārkārtošanās un skarto cilvēku atbalstam, visefektīvākajā veidā virzoties uz ilgtspējīgu nodarbinātību un nabadzības un nevienlīdzības izskaušanu. Sociālā aizsardzība sekmē pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mitigāciju, kā arī atbalsta taisnīgu pārkārtošanos, aizsargājot cilvēku ienākumus, veselību un darbvietas, un no savas puses var vairot sabiedrības atbalstu pārkārtošanās procesam ([37]).

([29]) https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_lv?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_LV.pdf.
([30]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([31]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([32]) *New framework for a just digital and green transition*.
([33]) Politikas pamatnostādnes nākamajai Eiropas Komisijai (2024–2029).
([34]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([35]) Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, *Murauskaite-Bull, I., Scapolo, F., Muench, S. et al., The future of jobs is green*, Publikāciju birojs, 2021. gads.
([36]) *Considering gender in regional transformations*.
([37]) https://www.ilo.org/publications/flagship-reports/world-social-protection-report-2024-26-universal-social-protection-climate.

Priekšlikumi:

— Eiropas Komisijai taisnīgas pārkārtošanās iniciatīvas būtu jāintegrē Eiropas sociālo tiesību pīlāra (ESTP) un Eiropas pusgada īstenošanā. ES un tās dalībvalstīm būtu jāgarantē pārvietošanās brīvība sociālā nodrošinājuma ziņā, kad darba ņēmēji pārceļas uz citu dalībvalsti saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004.

— Dalībvalstis būtu jāmudina pārskatīt un vajadzības gadījumā pielāgot savas sociālās drošības un sociālās aizsardzības sistēmas, lai varētu risināt mūsdienu sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās problēmas un tādā veidā nodrošināt taisnīgu zaļās pārkārtošanās izmaksu un ieguvumu sadali un garantēt kvalitatīvus, cenas ziņā pieejamus un piekļūstamus vispārējas nozīmes pakalpojumus. Šādās sistēmās cita starpā varētu atkarībā no attiecīgās valsts apstākļiem integrēt aktīvas darba tirgus politikas pasākumus, bezdarbnieka pabalstus, pienācīgu atbalstu tiem, kuri dzīvo nabadzībā vai kuriem draud nabadzība, minimālo algu, ekovaučerus, tiešu ienākumu atbalstu ([38]). Valstu iestādēm būtu jāsadarbojas ar bezpeļņas organizācijām, sociālās ekonomikas uzņēmumiem un citiem sociālo pakalpojumu sniedzējiem, lai apzinātu neaizsargātas mājsaimniecības un personas un palīdzētu tām ar pagaidu pasākumiem.

— Sociālās aizsardzības sistēmas var pielāgot, lai nodrošinātu ienākumu drošību, it īpaši pārejā no vienas darbavietas uz citu, veselības un aprūpes pakalpojumus, ko sniedz ar atbilstošu sociālo infrastruktūru, it īpaši visvairāk skartajās teritorijās un visneaizsargātākajām sociālajām grupām, lai novērstu sociālo atstumtību un mazinātu veselības un ar klimatu saistītus riskus ([39]).

— Dalībvalstīm būtu jāizmanto mērķtiecīgi un labi izstrādāti darbā pieņemšanas un pārejas stimuli, kas papildinātu darba tirgus mobilitāti starp nozarēm, reģioniem un valstīm ([40]).

***Dalībvalstu sadarbība***

4.7. Sadarbība ir būtiska, lai Eiropas Savienībā atbalstītu kohēziju un konkurētspēju, nevis konkurenci par zemāko cenu. Daudzi politikas pasākumi, kas vajadzīgi taisnīgam zaļajam kursam, tiek īstenoti valstu līmenī, un tāpēc būs vajadzīgi koordinēti dalībvalstu centieni.

Priekšlikumi:

— Tā kā darbvietu zudumi un ieguvumi Eiropas Savienībā netiks vienlīdzīgi sadalīti un tā kā dažādām teritorijām ir atšķirīgas priekšrocības dažādu tehnoloģiju un prasmju jomā, rūpniecības politika un kohēzijas politika būtu jāsaskaņo, lai nostiprinātu ES kā globāla ekonomikas dalībnieka pozīciju, kas sekmē taisnīgu pārkārtošanos Eiropas Savienībā ([41]).

— Eiropas Savienībai būtu jāraugās, ka tās rūpniecības stratēģija atbilst taisnīgas pārkārtošanās mērķiem un nodrošina vienlīdzīgus konkurences apstākļus. Lai to paveiktu, tā varētu apzināt katra reģiona stratēģiskās nozares un vērtības ķēdes un ekonomisko potenciālu un koordinēt to ieguldījumu ES mēroga vērtības radīšanas ķēdēs ([42]) ([43]). *IPCEI* modeli varētu izmantot kā paraugu ([44]).

— Kohēzijas politikai arī turpmāk jābūt svarīgam taisnīgas pārkārtošanās virzītājspēkam reģionos, kas ir ļoti atkarīgi no infrastruktūras, kura balstās uz fosilo kurināmo. Īpašs ES līmeņa fonds, piemēram, ierosinātais Eiropas Konkurētspējas fonds ([45]), var piešķirt dotācijas un aizdevumus, lai izstrādātu stratēģiskus rūpniecības projektus reģionos, kuriem nav fiskālo spēju šo investīciju veikšanai. Publiska finansiāla atbalsta, piemēram, dotāciju un aizdevumu, un publiskā iepirkuma noteikumiem būtu jāatbilst sociāliem un ekoloģiskiem nosacījumiem, lai nodrošinātu, ka publiska finansējuma saņemšana ir atkarīga no progresa ([46]).

— Jāsniedz īpašs atbalsts dalībvalstīm, kas nepietiekami izmanto ES stratēģiskos finansēšanas instrumentus inovācijas, pētniecības un izstrādes jomā, kā arī nozaru attīstībai, it īpaši valstīs, kurās ir fiskāli ierobežojumi.

([38]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([39]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([40]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([41]) *ZOE Institute for Future-Fit Economies*(2024).*A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.
([42]) *Much more than a market – Speed, Security, Solidarity*.
([43]) *ZOE Institute for Future-Fit Economies*(2024).*A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.
([44]) *M. Draghi* ziņojums.
([45]) Politikas pamatnostādnes nākamajai Eiropas Komisijai (2024–2029).
([46]) *ZOE Institute for Future-Fit Economies*(2024).*A Unified Industrial Transition for Europe (UnITE) Pact*.

— Valstu līmenī ar koordinētiem valstu plāniem, kas aptver dažādas nozares un darba tirgus, ir jātiecas aizsargāt kvalitatīvas darbvietas pārkārtošanās vajadzībām, vienlaikus nodrošinot atbilstošus mehānismus, lai valstu sociālie partneri varētu sniegt ieguldījumu šajā procesā.

***Pārvaldība***

4.8. Taisnīgas pārkārtošanās pārvaldības dimensiju nedrīkst novērtēt par zemu. Politikas instruments vai instrumentu kopums nav pietiekams, lai tiktu galā ar taisnīgas pārkārtošanās sarežģītību. Būtu jānovērš vai jāmazina kompromisi starp politikas instrumentiem, šādus kompromisus apzinot jau agrīnā posmā.

Priekšlikumi:

— Visaptveroša, koordinēta un integrēta politiskā pieeja ir taisnīgas pārkārtošanās politikas satvara uzmanības centrā. Sabiedrību pārstāvošais sociālais un pilsoniskais dialogs un vietējo un reģionālo pašvaldību līdzdalība ir minētā satvara īstenošanas stūrakmens ([47]).

— Izveidot analīzes un uzraudzības instrumentus, lai palīdzētu izstrādāt visaptverošus politikas pasākumu kopumus un sekotu līdzi ar pāreju no vienas darbavietas uz citu saistīto programmu efektivitātei (pārkvalifikācijas un prasmju pilnveides pasākumi, pārejas pabalsti utt.) ([48]).

— Politikas pasākumu ilgtermiņa ekoloģiskā, ekonomiskā un sociālā ietekme ir sistemātiski jāanalizē visos politikas veidošanas līmeņos, it īpaši *ex ante* novērtējumos. Politikas veidotājiem būtu regulāri sabiedrība jāiepazīstina ar izvērtējumiem un prognozēšanas un uzraudzības pasākumu rezultātiem un jāorganizē informācijas apmaiņa ar sociālajiem partneriem, pilsonisko sabiedrību un citām ieinteresētajām personām par rezultātiem un iespējamām korekcijām ([49]).

— Visos politikas veidošanas un īstenošanas posmos politikas veidotājiem visos līmeņos būtu jānodrošina visaptveroša un jēgpilna gan darba ņēmēju un viņu pārstāvju, gan visu nozaru un dažāda lieluma uzņēmumu iesaiste pārmaiņu prognozēšanā un pārstrukturēšanas procesu, tostarp to procesu, kas saistīti ar zaļo pārkārtošanos, pārvaldībā ([50]).

— Līdzdalībai politikas veidošanā būtu jādod iespēja cilvēkiem, pilsoniskajai sabiedrībai, sociālajiem partneriem un ieinteresētajām personām sniegt ieguldījumu attiecīgu risinājumu izstrādē un īstenošanā attiecīgā līmenī. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš neaizsargātu/nepilnīgi pārstāvētu grupu pārstāvju viedokļa uzklausīšanai ([51]).

— Ar politikas risinājumiem ir jākoordinē politikas veidošana visos līmeņos un visās attiecīgajās politikas jomās, tostarp pētniecības un inovācijas politikas jomā. Vertikāli tas nozīmē, ka reģionālās un vietējās pašvaldības jāmudina aktīvi iesaistīties taisnīgas pārkārtošanās politikas pasākumu plānošanā un izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā. Horizontāli tas nozīmē, ka politikas veidotājiem jāsadarbojas dažādās tematiskajās politikas jomās, lai apzinātu politikas risinājumu trūkumus, pārklāšanos, kompromisus un sinerģiju. Šādu elementu apzināšana tiek atbalstīta, izstrādājot un pastāvīgi izmantojot pamatotus un pārredzamus ietekmes uz nodarbinātību un sociālās un distributīvās (*ex ante*) ietekmes novērtējumus ([52]).

Priekšlikumi konkrēti ES līmenim:

— Atzinīgi vērtējot, ka nesen ir pieņemta un atjaunināta Enerģētikas pārvaldības regula un Eiropas Klimata akts ([53]), turpmākajās pārskatīšanās, kā norādīts pilnvarojuma vēstulē enerģētikas un mājokļu komisāra amata kandidātam, varētu apsvērt iespēju iekļaut taisnīgas pārkārtošanās mērķus daudzlīmeņu pārvaldības struktūrās. Tas ietver nacionālo enerģētikas un klimata plānu saskaņošanu ar sociālo un pilsonisko dialogu par taisnīgas pārkārtošanās prioritātēm, kā arī to integrācijas uzlabošanu ar citām politikas jomām, piemēram, kopējo lauksaimniecības politiku ([54]).

([47]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.
([48]) EMCO un SPC galvenie vēstījumi par to, kā tiek īstenots Padomes ieteikums par to, kā nodrošināt taisnīgu pārkārtošanos uz klimatneitralitāti.
([49]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([50]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([51]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([52]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([53]) Enerģētikas nozares pārvaldība.
([54]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— ES Taisnīgas pārkārtošanās novērošanas centram būtu, piemēram, Eiropas pusgada un nacionālo enerģētikas un klimata plānu ietvaros jāuzrauga ES taisnīgas pārkārtošanās process, tostarp valstu politikas pasākumi un stratēģijas, kuru pamatā ir ES līmeņa pamatnostādnes ([55]), un sociālie partneri un pilsoniskā sabiedrība būtu jāiesaista uzraudzības rādītāju kopuma izstrādē. Taisnīgas pārkārtošanās novērošanas centram būtu arī jāsekmē centieni sagatavot aktuālu informāciju un prognozes par darba tirgu un prasmēm, apzinot un prognozējot attiecīgo profesiju un transversālo prasmju vajadzības ([56]). Tas būtu jādara regulārā viedokļu apmaiņā ar politikas veidotājiem valstu un reģionu līmenī.

— Lai varētu nodrošināt horizontālu koordināciju, EESK ierosina izmantot ES politikas laboratorijas, ko vada Komisijas Kopīgais pētniecības centrs. Tas jādara, lai jau politikas veidošanas procesa sākumā nodrošinātu mijiedarību starp dažādiem ģenerāldirektorātiem un politikas problēmas risinātu, izmantojot starpdepartamentu pieeju ([57]).

— Lai politikas procesā nodrošinātu plašāku un jēgpilnāku sabiedrības līdzdalību, EESK iesaka izveidot rezultātu pārskatu, kurā būtu norādīts, kuri iedzīvotāju priekšlikumi ir ņemti vērā un kuri nav ņemti vērā, un kādi tam ir iemesli.

Priekšlikumi konkrēti valstu līmenim:

— Lai varētu apmierināt taisnīgas pārkārtošanās vajadzības, kas izklāstītas citās sadaļās, dalībvalstīm būtu jāstiprina attiecīgo publisko dienestu operatīvās spējas sniegt efektīvus norādījumus un atbalstu taisnīgas pārkārtošanās politikas īstenošanai ([58]).

— Spēkā esošie tiesību akti, kas paredz tiesības uz informāciju un uzklausīšanu, ir efektīvi jāīsteno valstu līmenī.

***Uzņēmējdarbība un uzņēmumi***

4.9. Uzņēmējdarbība un uzņēmumi (īpašu uzmanību pievēršot MVU) — pārkārtošanās virzītājspēki.

Priekšlikumi:

— Veicināt uzņēmējdarbību, it īpaši reģionos, kuru pārkārtošanās saskaras ar grūtībām, un nozarēs, kas veicina klimata un vides aizsardzības mērķu sasniegšanu, un īpašu uzmanību veltīt sieviešu uzņēmējdarbībai. Atbalstam būtu jāapvieno finansiāli pasākumi, tostarp dotācijas, aizdevumi vai kapitāls, un nefinansiāli pasākumi, tai skaitā apmācība un konsultāciju pakalpojumi, kas pielāgoti katram uzņēmuma dzīves cikla posmam; atbalstam vajadzētu būt iekļaujošam un nepietiekami pārstāvētām un nelabvēlīgākā situācijā esošām grupām pieejamam ([59]). Lai efektīvi atbalstītu uzņēmējdarbību, būtiski ir atbilstoši nosacījumi ieguldījumiem un uzņēmumu izveidei.

— Dalībvalstīm būtu jāatvieglo mikrouzņēmumu, mazo un vidējo uzņēmumu piekļuve finansējumam un tirgiem, it īpaši tiem uzņēmumiem, kas veicina klimata un vides aizsardzības mērķu sasniegšanu, īpašu uzmanību pievēršot sociālās ekonomikas uzņēmumiem, lai veicinātu kvalitatīvu darbvietu radīšanu visiem. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš teritorijām, kuras pārkārtošanās skar visvairāk, un nozarēm, kas atbalsta pārkārtošanās mērķu sasniegšanu ([60]).

— Veidot darba ņēmēju organizāciju, kas pārstāv MVU, spējas, lai 1) tās varētu konsultēt, kā uzņēmējdarbības modeļus padarīt zaļākus un ilgtspējīgākus; 2) tās varētu pildīt sociālā partnera lomu sarunās ar politikas veidotājiem un sociālajā dialogā.

— Lai veicinātu demokrātiju darbā, varētu veicināt daudzveidīgus uzņēmējdarbības modeļus, tostarp aprites un kooperatīvās sistēmas, tādas kā *steward ownership*.

— Veicināt privātā sektora centienus, savlaicīgi un efektīvi iesaistot arodbiedrības, taisnīgas pārkārtošanās stratēģijas integrēt centienos panākt dekarbonizāciju. Īstenojot šīs stratēģijas, uzņēmumi var prognozēt zaļās pārkārtošanās ietekmi uz savu darbību un darbaspēku un apzināt jaunas iespējas.

([55]) *The European Green Deal and the "Leave No One Behind" principle*.
([56]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([57]) *A policy cycle 2.0 for the European Commission*.
([58]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([59]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([60]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.

***Finansējums un investīcijas***

4.10. EESK ir pārliecināta, ka pienācīgi ieguldījumi ir būtiski, lai īstenotu taisnīgas pārkārtošanās politikas satvaru. EESK uzsver, ka ir labāk jāpiešķir un efektīvāk jāizlieto pieejamie līdzekļi.

Priekšlikumi:

— Vajadzīgs plašs Eiropas investīciju plāns zaļās pārkārtošanās īstenošanai, ņemot vērā investīciju vajadzības, kas aplēstas Komisijas stratēģijās. Tā kā vajadzīgas milzīgas investīcijas, lielāks uzsvars jāliek arī uz publiskajām investīcijām, lai paātrinātu pārkārtošanos. Šajā saistībā EESK ar interesi atzīmē ierosināto Eiropas Konkurētspējas fondu, par kuru paziņoja Eiropas Komisija.

— Investīcijas ir jākoncentrē uz teritorijām un cilvēkiem un neaizsargātām sociālajām grupām, kuras pārkārtošanās skars visvairāk. Šīm investīcijām jābūt produktīvām un ilgtspējīgām.

— Varētu apsvērt nosacījumus, kā nodrošināt līdzekļu atbilstošu sadali. Tas varētu attiekties uz principa "nenodarīt būtisku kaitējumu" *ex ante* piemērošanu, principu "nekaitēt kohēzijai" un principa "nenodari sociālo kaitējumu" iedibināšanu un piemērošanu, pēc tam *ex post* norādot nosacījumus, kas izpildīti, lai piekļūtu atlikušajiem līdzekļiem. Attiecīgās ieinteresētās personas varētu apspriest nepieciešamību izveidot principu "neradīt sociālo kaitējumu".

— ES līmeņa fondi būtu jākoordinē, izmantojot stratēģisku satvaru, kas apvieno to mērķus un vienkāršo dalībvalstu izpratni par iespējām. Turklāt saskaņā ar politiskajām pamatnostādnēm par finansējuma palielināšanu taisnīgas pārkārtošanās procesam Taisnīgas pārkārtošanās fonda un Sociālā klimata fonda budžets būtu jāpalielina, dalībvalstīm būtu jāveicina sociāli atbildīgs publiskais iepirkums, tostarp izmantojot sociālos piešķiršanas kritērijus, kas rada iespējas cilvēkiem, kurus visvairāk skar zaļā pārkārtošanās, un vienlaikus veicinot arī zaļo piešķiršanas kritēriju piemērošanu ([61]).

— Dalībvalstīm būs vajadzīgi arī budžeta līdzekļi, lai veiktu ieguldījumus pārkārtošanās procesā un to īstenotu. Runājot par nesen reformēto ekonomikas pārvaldības satvaru, Komiteja uzsver, ka varētu būt vajadzīgas turpmākas iniciatīvas, lai nodrošinātu, ka zaļās pārkārtošanās un sociālās kohēzijas vajadzībām tiek mobilizēts pietiekams privātais un publiskais kapitāls ([62]).

— Dalībvalstīm būtu jānovērtē un jāpielāgo nodokļu sistēmas, ņemot vērā problēmas, ko rada pārkārtošanās, proti, nodokļu slogu novirzot no darbaspēka un samazinot nodokļu slogu personām ar zemākiem un vidējiem ienākumiem un to vietā izmantojot citus avotus, kas veicina klimata un vides mērķu sasniegšanu ([63]).

***Taisnīgas pārkārtošanās politikas pasākumu kopums nodarbinātības jomā***

4.11. EESK aicina izstrādāt Eiropas politikas pasākumu kopumu par taisnīgu pārkārtošanos nodarbinātības jomā, veicot pārmaiņu prognozēšanu un pārvaldību un piemērojot tādus pamatprincipus kā sociālais dialogs un koplīguma sarunas ([64]). Šajā politikas pasākumu kopumā būtu jāintegrē attiecīgie priekšlikumi, kas adresēti dalībvalstīm, un it īpaši tajā būtu jāparedz šādas darbības.

— Veikt prasmju vajadzību un stratēģiju kartēšanu un rūpīgu sociālekonomiskās ietekmes novērtēšanu valstu, nozaru, reģionu un vietējā līmenī, iesaistot ar pietiekamiem resursiem nodrošinātus prasmju ekspertus un ar reģionālajiem uzraudzības un atbalsta instrumentiem atbalstot uzņēmumu, it īpaši MVU, un darba ņēmēju pūliņus sasniegt šos mērķus. Šī kartēšana būtu jāveic sociālajiem partneriem un valdībām savos attiecīgajos līmeņos.

— Izveidot un īstenot piemērotas prasmju pilnveides programmas katrā no augstāk minētajiem līmeņiem, lai darba ņēmēji, jaunieši, bezdarbnieki un citas neaizsargātas grupas (vecāki cilvēki, cilvēki ar invaliditāti, migranti u. c.) varētu pārskatīt savas prasmes un atjaunināt savas karjeras ievirzi, stiprināt savu nodarbināmību un mobilitāti, kā arī veikt iespējamas un vēlamas profesionālās pārejas.

([61]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([62]) OV C 146, 27.4.2023., 53. lpp., 1.12. punkts.
([63]) OV C 243, 27.6.2022., 35. lpp.
([64]) OV C, C/2024/1576, 5.3.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj.

— Iedibināt jēgpilnu un īstenojamu piekļuvi iespējām visiem strādājošajiem izmantot pilnībā kompensētu mācību stundu skaitu, un šajā saistībā paredzēt dažādus pasākumus, piemēram, algas aizstāšanas pabalstus darba laikā un neatkarīgi no līgumiskās situācijas, un īpašus pieejamības pasākumus sievietēm un neaizsargātām grupām.

— Nodrošināt, ka saskaņā ar piemērojamiem noteikumiem tiek ieviestas efektīvas sistēmas darbinieku līdzdalībai un efektīvai informēšanai un uzklausīšanai uzņēmuma līmenī. Nodrošināt arī to, ka tiek stiprināts koplīguma sarunu aptvērums, it īpaši jaunajās nozarēs un saskaņā ar Minimālās algas direktīvas prasībām.

— Integrēt taisnīgas pārkārtošanās iniciatīvas Eiropas sociālo tiesību pīlāra (ESTP) un Eiropas pusgada īstenošanā. ES un tās dalībvalstīm būtu jāgarantē pārvietošanās brīvība sociālā nodrošinājuma ziņā, kad darba ņēmēji pārceļas uz citu dalībvalsti saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 883/2004.

— Izveidot stimulus uzņēmumiem uzsvaru likt uz pašreizējo darbinieku prasmju pilnveidi, lai mazinātu prasmju trūkumu; izstrādāt, publicēt un regulāri atjaunināt uzņēmumu pārkārtošanās plānus, kuros tiek prognozētas pārmaiņas, un izstrādāt stratēģijas iespējamās ietekmes pārvaldībai; stimulēt lielākas iemaksas māceklības un apmācības finansēšanai saskaņā ar valstu modeļiem, lai reģionu līmenī daļēji finansētu darba ņēmēju apmācību.

— Pārstrukturēšanas prognozēšana, sagatavošana un pārvaldība ir jākoordinē ar attiecīgajām publiskajām iestādēm un ieinteresētajām personām atbilstoši katras spējām un pilnvarām un piemērotā brīdī. Tam būtu jānodrošina, ka tiek izstrādāti ceļi pārejai no vienas darbavietas uz citu, uzsvaru liekot uz to, lai tiktu aizsargātas darba ņēmēju tiesības palikt savā reģionā un respektējot viņu izvēli palikt savā nozarē.

Briselē, 2024. gada 5. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas*
*priekšsēdētājs*
Oliver RÖPKE